

ЛЮДИ. ПОДІЇ. ФАКТИ

УДК 353.8(477-25)“1941”+069.51(093)

© Віталій ГЕДЗ

ПОЛІТИЧНА І НАУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ КИЇВСЬКОГО МІСЬКОГО ГОЛОВИ В. БАГАЗІЯ ЗА ЧАСІВ НАЦИСТСЬКОГО РЕЖИМУ

Досліджується політична та наукова діяльність Володимира Пантелеймоновича Багазія в Києві періоду нацистської окупації, зокрема як голови Київської міської управи. На основі спогадів, частина яких зберігається у фондовій колекції Національного музею історії України у Другій світовій війні, висвітлюється діяльність В.П. Багазія як міського голови. Акцентується увага на малодосліджених сторінках біографії, таких як місце роботи до початку війни, дата обрання заступником голови Київської міської управи, чиею протекцією виступав В.П. Багазій, час арешту та розстрілу в Бабиному Яру.

Ключові слова: Київська міська управа, спогади, Національний музей історії України у Другій світовій війні, протекція, арешт, Бабин Яр.

2016 р. – рік 75-х роковин від початку розстрілів у Бабиному Яру. У вересневі дні світова спільнота вшановуватиме жертв гітлерівських розстрілів, серед яких була і значна частина українців. Бабин Яр – це незагоєна українська рана, яка й дотепер ятрить душі нині сущих.

Загальновідомим є факт, що на початку лютого 1942 р. прокотилася нова хвиля арештів і розстрілів українців у Бабиному Яру. Історик С. Карамаш, старший науковий співробітник відділу інформації та використання документів Державного архіву м. Києва, вважає, що загалом у Бабиному Яру розстріляно 621 особу – членів ОУН. Серед тих, хто тут загинув, був київський міський голова В. Багазій.

На сьогодні біографічних досліджень про В. Багазія небагато. Однак слід зазначити, що у спогадах очевидців постать бургомистра згадується досить часто. Так, про довоєнну діяльність В. Багазія згадує його товариш, учитель київської школи Д. Кислиця [1]. Про життя голови Міської управи в Києві за гітлерівської окупації згадують учасник першої київської похідної групи ОУН (м) К. Радзевич, перекладач М. Андрусак (Н. Немирон), письменник У. Самчук [2; 3; 4].

Уже в наші дні кілька статей про В. Багазія вийшло з-під пера О. Кучерука, у яких він на основі документів та спогадів очевидців намагається детальніше реконструювати біографію бургомістра [5]. Побіжно про В. Багазія як голову київської міської управи згадує у своїй праці «Обличчя столиці в долях її керівників» І. Салій [6].

Проте, як виявляється, життєвий шлях В. Багазія недостатньо задокументований. Практично немає свідчень про його довоєнне життя. Не так багато документів надруковано про його діяльність в окупованій столиці України. І зовсім нічого невідомо про розстріл у Бабиному Яру. Як результат, нині немає праці, яка б всебічно висвітлювала всі життєві віхи В. Багазія.

Основне завдання публікації – на основі документів та спогадів відтворити політичну та наукову діяльність В. Багазія в Києві за нацистського панування.

Володимир Пантелеймонович Багазій народився 1902 р. у с. Рябівка (нині Волочиський район, Хмельницька область). Де навчався – невідомо. Знаємо, що у 1930-х рр. працював учителем у київських школах. У книжці «Київ: війна, влада, суспільство. 1939 – 1945 рр.: За документами радянських спецслужб та нацистської окупаційної адміністрації» зазначається, що до війни В. Багазій працював учителем математики. За спогадами вчителя школи № 100 Д. Кислиці, Володимир Пантелеймонович Багазій викладав українську і російську мови в єврейській школі № 109 [7]. Д. Кислиця у спогадах розповідає про зустріч із В. Багазієм як учителем на нараді в серпні 1935 р.: «...на районній конференції зустрівся й більше часу провів у розмовах зі своїми добродіями – Колодубом Володимиром Олексійовичем, завпедом 114 середньої школи, з Багазієм Володимиром Пантелеймоновичем, викладачем української й російської мов в єврейській середній школі номер 109 – і побачив, що рівних їм обом у цілому районі вчителів немає» [8].

З 1936 р., за даними І. Салія, Володимир Пантелеймонович Багазій – інспектор відділу народної освіти на Подолі [9]. У 1939 р. В. Багазій вступає до аспірантури в Український науково-дослідний інститут педагогіки (УНДІП) на відділ методики української мови. На той момент в інституті керівником відділу працював О. Оглоблин, а директором був Й. Ліпман [10; 11].

Улітку 1940 р. після приєднання Західної України до Радянської України В. Багазій був серед кандидатів, яких відряджали на роботу до Львівської області. Чому цього не сталося, описує у своїх спогадах Л. Кислиця: «...закликав до себе Чавдаров Сава Христович і сказав, що в наркоматі освіти доручили йому, як заступникові директора УНДЮПу й дорадникові наркома освіти, подати список кращих кандидатів на викладачів методики мови в Західній Україні (тоді вже казали – в західних областях) – на літніх курсах учителів. Пояснив нам проф. Чавдаров, що там – у західних областях – дуже спішно треба заповнити прогалини, бо курсів багато, а потрібних, кваліфікованих викладачів майже немає... Додав іще: дотепер узагалі викладачів добирали за принципом якоїсь там благонадійності (ясно, що політичної), а це себе не виправдало, то тепер радять

не дотримуватись того принципу, а керуватися лише кваліфікацією кандидатів... Записав Сава Христофорович нас обох – Багазія Володимира і мене. Чекаємо виклику до Наркомату освіти на оформлення документів, а до паспортного відділу м. Києва – одержати візи (тоді ще були потрібні візи). Проминуло не менше двох тижнів – нікуди нас не кличуть. Ми вже й думати перестали про свою місію в західні області. Коли це – телефонує мені (через 147 школу) секретарка УНДІП Циля – негайно маю бути в НКО, звертатися до тов. Носика. Коли сказав мені Носик, що в нього все готове, дав мені якийсь папірець, з яким я мав іти до паспортного відділу й полагодити негайно справу візи. Про Багазія Носик не сказав нічого, то я сам його запитав. Відповідь: немає відповіді (показав пальцем угору, що означало – від НКВД); на моє прохання він запитав ще раз телефоном, а вішаючи слухавку – зітхнув. Багазія не пускають у західні області. І все. Коли я сказав про це Багазієві, він уже сам знав: не пускають через брата, який живе в США...» [12].

З початком німецько-радянської війни УНДІП та його співробітники не потрапили до переліку тих, кого обов'язково евакуювали на Схід. Як результат, і Л. Оглоблін, і В. Багазій залишилися в столиці. 19 вересня 1941 р. німецькі війська увійшли до Києва. До міста почали прибувати похідні групи ОУН. Їхнє головне завдання – активувати процеси щодо налагодження адміністративного, господарського та культурного життя міста. Для цього було створено Київську міську управу, на чолі якої поставили відомого історика О. Оглобліна, а його заступником призначили В. Багазія. На сьогодні серед істориків і досі точаться суперечки щодо дати призначення першого київського міського голови.

Автор О. Костючок у своїй статті стверджує, що О. Оглобліна було обрано головою КМУ на зборах 19 вересня, а З. Городиський зазначає іншу дату – 20 вересня [13; 14]. Л. Винар та О. Кучерук дотримуються думки про обрання першого голови КМУ представниками київської національно свідомої інтелігенції 21 вересня [15]. Д. Армстронг, не вказуючи точної дати, припускає, що міського голову могли обрати не раніше ніж через 2 – 3 дні після захоплення Києва гітлерівцями [16]. Історики І. Верба та Т. Заболотна вважають, що О. Оглоблін очолив Управу 23 вересня [17].

Про процес обрання міського голови найдетальніше згадує один з організаторів зборів провідник ОУН Я. Гайвас: «На заплановані нами збори для створення міської управи в одній із шкіл Подола прибули деякі з нас, прийшли дехто з місцевих, що ми їх запросили, а між ними прибув проф. Багазій. Він прибув не сам, привів із собою групу людей» [18].

Також у спогадах Я. Гайвас розповідається про справжню «війну» між В. Багазієм та О. Оглобліним за посаду голови КМУ. «Наради у цій справі були дуже гарячі, бо одинока організована група киян – вони називали себе «місцевою підпільною ОУН», очоленою В. Багазієм, – гаряче противилася цьому й вимагала поставити на цей пост саме В. Багазія... Однак тверда постава представника

ОУН сот. С... таки довела до того, що О. Оглоблин став головою Управи міста з тою поступкою, щоб Багазій був першим заступником посадника» [19].

Дещо іншу інтерпретацію перебігу зборів читаємо у спогадах учасника похідних груп ОУН К. Радзевича: «Збори ці відбулися в одній з десятирічок на Подолі, бо Київ був у великій мірі зруйнований. Я був учасником тих зборів, в яких взяло участь біля 30-ти осіб. На зборах обрано головою Управи міста Києва проф. Олександра Оглоблина, а його заступником сл. п. проф. Володимира Багазія» [20].

Факт гострих дебатів на виборах міського голови заперечує також дослідник О. Костючок, оскільки, за джерелами, постать О. Оглоблина як міського голови була затверджена на зборах ще 19 вересня, а вибори 22 чи 23 вересня мали формальний характер [21].

5 жовтня 1941 р. відбулося установче засідання Української національної ради, на якому був присутній В. Багазій. Згодом його було обрано членом УНР [22].

13 жовтня 1941 р. як заступник міського голови В. Багазій мав зустріч із журналістами 25 іноземних держав. Згідно з німецькими звітами Володимир Пантелеймонович Багазій «зробив їм ділову доповідь про місцеве самоврядування, відповідаючи на деякі поставлені скандинавською стороною питання... говорив про антибільшовицьку боротьбу українського народу» [23].

Серед дослідників і до сьогодні немає однозначної думки з приводу того, за чією протекцією виступав В. Багазій. Проте слід зауважити, що консенсусу немає і у спогадах того часу. Так, у мемуарах перекладача при німецькому війську М. Андрусяка (опубліковані під псевдонімом Никон Немирон) вказується: «довідався від Багазія, що його вислали не бандерівці, тільки київські громадяни, що стояли осторонь... Сам він під впливом сторонників Мельника заявив перед журналістами союзних із Німеччиною держав, що очі всіх українців звернені на полк. Мельника» [24].

У своїх спогадах Д. Кислиця розповідає, що 28 вересня 1941 р. до Києва зі Львова приїхали представники Українського центрального комітету (УЦК) на чолі з В. Кубійовичем. Мета їхньої поїздки – ознайомитися із ситуацією в Києві та налагодити контакти із громадськістю та окремими діячами. Делегація відвідала Міську управу, де зустрілася з О. Оглоблиним та представником Міністерства окупованих східній територій [25].

По прибутті делегатів до Львова відбулося зібрання, на якому було дано позитивну характеристику В. Багазію. При цьому наголошувалося, що кращого кандидата, ніж він, на міського голову в Києві немає. Незабаром відбулася ще одна зустріч провідних львівських діячів із представниками Міністерства окупованих східній територій, на якій (як головне) розглядалося питання про особистість В. Багазія. Його визнали «за можливого або і найкращого кандидата на голову українського уряду, розуміється, провізоричного – до виборів, коли такі стануть можливими». Представник німецької сторони визнав, що «досі такого

українця, як Багазій, він не зустрів ніде на всій території колишньої радянської України» [26].

Отже, як ми бачимо зі спогадів, постать В. Багазія на посаді міського голови у вересні – жовтні 1941 р. влаштувала майже всіх – від гітлерівців до пересічних киян, окрім представників ОУН (м). І тому не дивно, що коли наприкінці жовтня 1941 р. було знято з посади бургомістра О. Оглоблина, то його місце посів сам В. Багазій.

Володимир Пантелеймонович Багазій кілька днів виконував обов'язки міського голови, а з 29 жовтня 1941 р. офіційно став головою Київської міської управи. Заступником голови було призначено начальника житлового відділу Я. Волканович, другим заступником залишився Бабяк [27].

Восени 1941 р., за головування В. Багазія, столицю відвідав редактор рівненської газети «Волинь» У. Самчук. Про свої враження він написав у книзі «На коні вороному». Про голову Міської управи письменник згадував так: «Багазій за професією вчитель, який обняв це становище, можливо, не зовсім до цього готовий, але виконував його цілком добре... Багазій робив враження солідної ділової людини. Високого зросту, міцної комплекції, правильних рис обличчя, віком понад сорок років. На мою думку, ідеальний представник класичного киянина... На мою думку, він був людиною далеко не буденною... з ясним, чітким, реальним поглядом на речі і явища, з оригінальною самостійною свідомістю свого місця під сонцем. І мені здавалося, що його не було аж надто паралізовано чужинецькою ідеологією марксизму, і він міг думати прагматично та мати відвагу рішати справи за вимогами й потребами реального, конкретного часу. Таких індивідуальностей у нас не було багато» [28].

У фондозбірні музею зберігається листівка – звернення В. Багазія до українців, датована 2 листопада 1941 р. Дата засвідчує, що це один із перших документів, підготовлений бургомістром на новій посаді [29]. Текст звернення 2 листопада також було продубльовано на шпальтах газети «Українське Слово». Зокрема, новий міський голова закликав: «Українці! Злочинне панування жидо-московського большевизму в Україні скінчилося. Німецька армія знищила мобілізовані жидівством та большевизмом численні советські армії і назавжди звільнила Україну від червоних окупантів. Громадяни Києва. Не вірте брехливим чуткам і наклепам. Наклепники каратимуться нарівні з саботажниками» [30].

Одним із найскладніших випробувань для В. Багазія на посаді бургомістра стала зима 1941 – 1942 рр. Зрозуміло, що опалення в багатьох будинках не подавали. А тому здійснювалися спроби відновити старі печі та налагодити їх протипожежний режим. Як результат, ще 31 жовтня В. Багазій підписав постанову «Про боротьбу з пожежами», у якій наказав керівникам будинків, двірникам, підприємствам та установам терміново перевірити всі наявні грубки й печі та запровадити в будинках постійне протипожежне чергування. 20 листопада була видана Постанова «Про обов'язкову явку всіх сажотрусів та пічників, віком до 50 років, до контори сажотрусних та пічних робіт», 21 листопада –

розпорядження «Про впорядкування обліку та реалізації безгосподарного палива» [31].

Представники німецької окупаційної влади також потерпали від київських морозів. У зв'язку з цим В. Багазій 31 грудня 1941 р. звернувся до киян зі словами: «Переможна німецька армія звільнила Україну від жидо-більшевицького панування. Тепер на Сході під час суворої зими тривають уперті бої, і хоробрі німецькі солдати покладають своє життя за остаточне звільнення від большевизму, за світле майбутнє нової Європи. Населення м. Києва! Звертаюся до вас із закликом допомогти німецьким воякам теплим одягом, а саме: кожухами, полушубками, ватними штанами, теплими безрукавками, шапками, кашне, валянками, підшитими хутром чобітьми, теплими рукавицями, а також лижвами. Я певний в тому, що населення міста Києва, якому не доводиться більше переживати жаху війни, дякуючи німецькій збройній силі, всебічно підтримує зібрання теплої одягу і лижв і таким способом доведе свою вдячність німецьким визволителям» [32].

Через брак палива на електростанціях та, відповідно, неможливість вироблення достатньої кількості електроенергії в Києві 21 січня 1942 р. В. Багазій скасував пасажирські перевезення на трамваях. Відтоді залишився вантажний трамвайний рух і так звані спеціальні перевезення, тобто транспортування робітників до підприємств (вранці) і назад (ввечері), а також перевезення працівників установ і німецьких військових. Вагони, як правило, вирушали за розкладом і ходили за фіксованими маршрутами [33]. В інші місця Києва мешканцям доводилося ходити пішки [34].

І. Хорошунова у своєму щоденнику також згадує, як В. Багазій вирішував причини перебоїв у постачанні населення хлібом за встановленими нормативами. Зокрема, 21 листопада 1941 р. вона зазначила: «Продовольче питання все ускладнюється, а не полегшується. На базарі є все, проте досить дорого коштує. Якби були гроші, то не голодали б. Учора знову виділили 200 г хліба. Багазій звільнив із займаних посад усе керівництво Укрспоживспілки за те, що не роздали населенню спечений хліб (посадовці послалися на брак транспорту). Але транспорт був. Грошей зазвичай ніде не виплачують, крім Міськкуправи та промислових підприємств» [35].

Коло питань, які доводилося вирішувати В. Багазію, було досить різноманітним: інвентаризація будинків і помешкань, реєстрація працездатного населення на біржі праці, надання дозволів на діяльність споживчих товариств і кооперативів, заходи, спрямовані проти шкідників у садових та ягідних господарствах, тощо. Також були підготовлені тарифи на квартплату, правила внутрішнього розпорядку в житлових будинках, інструкції для дворників. За наказом В. Багазія рідні видатних українців Михайла та Олександра Грушевських, Володимира Дурдуківського, Сергія Єфремова отримували матеріальну допомогу від міської влади [36].

В. Багазій вважав церковні справи важливим складником українського національного життя. А тому коли окупаційна влада заборонила Церковну раду автокефалістів, міський голова створює при управі відділ із питань богослужб, який очолив І. Коровницький. За німецькими джерелами, В. Багазій, намагаючись вплинути на розвиток церковно-релігійної ситуації, організував три поїздки для переговорів із митрополитом Діонісієм Велединським і архієпископом Іларіоном Огієнком щодо призначення митрополита для відновлення церковної структури на окупованих німцями територіях. І вже 24 грудня 1941 р. митрополит Діонісій призначив архієпископа Полікарпа Сікорського тимчасовим адміністратором Православної автокефальної церкви в Києві з титулом архієпископ Луцький і Ковельський [37].

Саме за головування В. Багазія 3 листопада 1941 р. у Києві було зруйновано Успенський собор Києво-Печерської лаври. Оскільки до сьогодні невідомо, яка з воюючих сторін причетна до цього злочину, то не можна стверджувати про те, чи знав міський голова про долю собору.

Не залишалися поза увагою бургомистра питання культури, освіти та охорони здоров'я.

1 листопада 1941 р. у газеті «Українське Слово» повідомлялося про те, що В. Багазій затвердив положення про українське радіомовлення. Окремою постановою він схвалив ініціативу групи працівників українського образотворчого мистецтва про створення Спілки українських митців-образотворців [38].

Саме за головування В. Багазія в Києві було відновлено діяльність Оперного театру, який відкрив для киян 27 грудня 1941 р. новий сезон виставою «Наталка Полтавка». (До слова, офіційно театральний сезон розпочався дещо раніше – «Піковою дамою» і концертом, але призначався він для обраних гостей, зокрема представників німецької влади) [39].

Чималими зусиллями В. Багазія в листопаді 1941 р. було відновлено роботу 1-ї Київської фельдшерсько-акушерської школи на вул. Великій Дорогожицькій, 50. Зрозуміло, що на цій хвилі піднесення українські вчені-медики, викладачі та студенти, які з різних причин залишилися в місті, поставили завдання Міській управі – відкрити медичний інститут. 28 січня 1942 р. після тривалих перемовин з окупаційною владою було оголошено набір на 1-й курс інституту – не лише на діючий лікувальний факультет, а й на заново відкриті стоматологічний та фармацевтичний факультети. Директором інституту призначили проф. О. Лазуренка, матеріали якого представлені в залі № 7 головної експозиції Меморіального комплексу [40; 41].

Як бачимо з викладеного вище, представники окупаційної влади мали причини для невдоволення діяльністю В. Багазія на посаді голови Міської управи.

На початку лютого 1942 р. у квартирі В. Багазія відбулася його зустріч із представником Міністерства окупованих східних територій. Те, що вона відбулася не в приміщенні управи, свідчить про те, що розмова мала приватний

характер. Згодом Володимир Пантелеймонович Багазій зізнався своєму другові Д. Кислиці, про що йому повідомили: «Київ мають заселити німцями після перемоги, а тим часом будуть робити все, щоб із Києва населення само тікало – моритимуть голодом, виселятимуть... Українського самоуправління в Києві не буде». На пропозицію негайно виїхати зі столиці міський голова відповів, що «він покрив би себе ганьбою вічною, коли б порушив присягу задля рятування своєї душі. Малодушне дезертирство, казав, страшніше йому за видиму смерть. І знову повторив слова про корабель, з якого капітан не сміє зійти першим» [42].

7 лютого на розмову до В. Багазія в Міську управу прибули представники окупаційної влади Києва. Про що розмовляли – невідомо. У спогадах М. Андрусак зазначав, що бургомистра звинуватили в тому, що він «поступово намагався витіснити німецький вплив, а українські вимоги довів до меж конфлікту» [43].

Згідно з німецькими звітами, надісланими з Києва, В. Багазій «оточив себе на важливих постах Міської управи особами, котрі, відчуваючи себе здійснювачами загальноукраїнських вимог, зайняли виразно шовіністичний курс та все більше і більше здійснювали ворожу і переповнену ненавистю політику проти всіх німецьких заходів. З огляду на притаманну йому розсудливість не можна сумніватися в тому, що він усвідомлював наслідки своєї політики». Також у документації повідомляли, що бургомістр спробував підпорядкувати собі міліцію. Говорили про неконтрольоване і злочинне використання паливних матеріалів, продовольства, намагання передати майно колишніх державних запасів у розпорядження приватним особам і підприємствам, що були створені його знайомими [44].

19 лютого 1942 р. після всіх звинувачень німецька поліція увірвалася до будинку Міської управи й заарештувала В. Багазія та всіх присутніх у його кабінеті [45]. Через день арештували старшого сина Володимира Пантелеймоновича Багазія – Ігоря, а дружину Маргариту з меншим сином Олегом переселили в гіршу квартиру [46].

За даними переважної більшості дослідників, В. Багазія і його сина розстріляли в Бабиному Яру 22 лютого 1942 р. разом з іншими членами ОУН (м) [47]. О. Кучерук стверджує, що батька і сина Багазіїв протримали в гестапо майже до відступу німців із Києва і лише у вересні 1943 р. їх розстріляли в Бабиному Яру [48].

Так закінчилося життя київського вчителя В. Багазія, який на посаді бургомистра в умовах гітлерівської окупації намагався діяти так, щоб справи не розходилися з його переконаннями українського націоналіста. За цю принципову позицію він став жертвою Бабиного Яру.

Джерела та література:

1. Кислиця Д. Святе ясний: спогади: від р. Вовчі з Наддніпрянщини до р. Св. Лавренція на Оттавщині. – Оттава, 1987. – 462 с.
2. Радзевич К. Перша київська похідна група ОУН // На зов Києва: Український націоналізм у II світовій війні: Зб. статей, спогадів і документів. – Торонто, Нью-Йорк, 1985. – С. 122 – 134.
3. Немирон Н. У збудженій в огні столиці України (Славній пам'яті мучеників за Україну в Києві в 1941 – 42 рр.) // В боротьбі за Українську Державу: есеї, спогади, свідчення, літописання, документи Другої світової війни. – Вінніпег, 1990. – С. 803 – 817.
4. Самчук У. На коні вороному: спомини і враження. – Вінніпег, 1975. – 360 с.
5. Кучерук О. Володимир Багазій – голова міської управи м. Києва 1941 – 1942 рр. // Друга світова війна і доля народів України: Матеріали 2-ї Всеукраїнської наукової конференції (Київ, 30 – 31 жовтня 2006). – К., 2007. – С. 180 – 194; Кучерук О. Міський голова Володимир Багазій і Міська управа Києва у 1941 – 1942 рр. // Київ і кияни. – Вип. № 6. – К., 2006. – С. 282 – 294.
6. Салій І.М. Обличчя столиці в долях її керівників. – К., 2008. – С. 63 – 66.
7. Київ: війна, влада, суспільство. 1939 – 1945 рр.: За документами радянських спецслужб та нацистської окупаційної адміністрації. – К., 2014. – С. 56.
8. Кислиця Д. Святе ясний: спогади: від р. Вовчі з Наддніпрянщини до р. Св. Лавренція на Оттавщині. – Оттава, 1987. – С. 138.
9. Салій І.М. Обличчя столиці в долях її керівників. – К., 2008. – С. 63.
10. Там само. – С. 63.
11. Кучерук О. Володимир Багазій – голова міської управи м. Києва 1941 – 1942 рр. // Друга світова війна і доля народів України: Матеріали 2-ї Всеукраїнської наукової конференції (Київ, 30 – 31 жовтня 2006). – К., 2007. – С. 181.
12. Кислиця Д. Святе ясний: спогади: від р. Вовчі з Наддніпрянщини до р. Св. Лавренція на Оттавщині. – Оттава, 1987. – С. 164.
13. Костючок О. Створення і структурна побудова Київської міської управи за часів німецької військової адміністрації // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія «Історія». – 2010. – Вип. 100. – С. 30 – 31.
14. Городиський З. Українська Національна Рада в Києві // На зов Києва. Український націоналізм у II світовій війні. Збірник статей, спогадів і документів. – К., 1993. – С. 247.
15. Винар Л. Олександр Петрович Оглоблин. 1899 – 1992. Біографічна студія. – Нью-Йорк; Торонто; Париж, 1994. – С. 31.
16. Армстронг Д. Украинский национализм. Факты и исследования. – М., 2008. – С. 116.
17. Вербя І. О.П. Оглоблин // УІЖ. – 1995. – № 6. – С. 93.; Заболотна Т. Структура цивільних органів окупаційної влади в Києві // Архіви окупації 1941 – 1944. Більше не таємно. – Т. 1. – К., 2006. – С. 770.
18. Кучерук О. Володимир Багазій – голова міської управи м. Києва 1941 – 1942 рр. // Друга світова війна і доля народів України: Матеріали 2-ї Всеукраїнської наукової конференції (Київ, 30–31 жовтня 2006). – К., 2007. – С. 181 – 182.
19. Гайвас Я. Коли кінчалася епоха. – Чикаго, 1964. – С. 62 – 63.
20. Радзевич К. Перша київська похідна група ОУН // На зов Києва. – Торонто, 1985. – С. 130.
21. Костючок О. Створення і структурна побудова Київської міської управи за часів німецької військової адміністрації // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія «Історія». – 2010. – Вип. 100. – С. 31.

22. Кучерук О. Володимир Багазій – голова міської управи м. Києва 1941 – 1942 рр. // Друга світова війна і доля народів України: Матеріали 2-ї Всеукраїнської наукової конференції (Київ, 30–31 жовтня 2006). – К., 2007. – С. 189.
23. Українське державотворення: Акт 30 червня 1941. – Львів, 2001. – С. 421.
24. Немирон Н. У збудженій в огні столиці України (Славній пам'яті мучеників за Україну в Києві в 1941 – 42 рр.) // В боротьбі за Українську Державу. – Вінніпег, 1990. – С. 803.
25. Кислиця Д. Святе ясний: спогади: від р. Вовчі з Наддніпрянщини до р. Св. Лаврентія на Оттавщині. – Оттава, 1987. – С. 179.
26. Кислиця Д. Святе ясний: спогади: від р. Вовчі з Наддніпрянщини до р. Св. Лаврентія на Оттавщині. – Оттава, 1987. – С. 180.
27. Кучерук О. Володимир Багазій – голова міської управи м. Києва 1941 – 1942 рр. // Друга світова війна і доля народів України: Матеріали 2-ї Всеукраїнської наукової конференції (Київ, 30 – 31 жовтня 2006). – К., 2007. – С. 187.
28. Самчук У. На коні вороному: Спомини і враження. – Вінніпег, 1975. – С. 14.
29. Фонди НМІУДСВ. – КН-220926. – Л-8320.
30. Там само.
31. Салій І.М. Обличчя столиці в долях її керівників. – К., 2008. – С. 64.
32. Там само. – С. 65.
33. ДАКО. – Ф. Р. 4200. – Оп. 2. – Спр. 2. – Арк. 42.
34. Машкевич С. Київський трамвай та його пасажирів в умовах німецької окупації // Сторінки воєнної історії України: зб. наук. статей. – 2012. – Вип. 15. – С. 155.
35. Фонди НМІУДСВ. – КН-77379. – Д-14973.
36. Салій І.М. Обличчя столиці в долях її керівників. – К., 2008. – С. 66.
37. Кучерук О. Володимир Багазій – голова міської управи м. Києва 1941 – 1942 рр. // Друга світова війна і доля народів України: Матеріали 2-ї Всеукраїнської наукової конференції (Київ, 30 – 31 жовтня 2006). – К., 2007. – С. 191.
38. Салій І.М. Обличчя столиці в долях її керівників. – К., 2008. – С. 66.
39. Заболотна Т. Діяльність київської опери в роки нацистської окупації // Сторінки воєнної історії України: зб. наук. статей / НАН України. Ін-т історії України. – К., 2009. – Вип. 12. – С. 195.
40. Ганіткевич Я. Київський медичний інститут в окупованому гітлерівцями Києві (1941 – 1942 рр.) // Науково-інформаційний вісник АН ВОУ. 2010. № 5 (71). С. 94 – 96.
41. Фонди НМІУДСВ. – КН-227644. – Д-40477.
42. Кислиця Д. Святе ясний: спогади: від р. Вовчі з Наддніпрянщини до р. Св. Лаврентія на Оттавщині. – Оттава, 1987. – С. 199.
43. Немирон Н. У збудженій в огні столиці України (Славній пам'яті мучеників за Україну в Києві в 1941 – 42 рр.) // В боротьбі за Українську Державу. – Вінніпег, 1990. – С. 815.
44. Кучерук О. Володимир Багазій – голова міської управи м. Києва 1941 – 1942 рр. // Друга світова війна і доля народів України: Матеріали 2-ї Всеукраїнської наукової конференції (Київ, 30 – 31 жовтня 2006). – К., 2007. – С. 193 – 194.
45. Там само. – С. 194.
46. Історія Києва: від княжої доби до сучасності. – К., 2005. – С. 440.
47. Салій І.М. Обличчя столиці в долях її керівників. – К., 2008. – С. 66.
48. Кучерук О. Володимир Багазій – голова міської управи м. Києва 1941 – 1942 рр. // Друга світова війна і доля народів України: Матеріали 2-ї Всеукраїнської наукової конференції (Київ, 30–31 жовтня 2006). – К., 2007. – С. 194.

© **Виталий ГЕДЗ**

ПОЛИТИЧЕСКАЯ И НАУЧНАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ КИЕВСКОГО ГОРОДСКОГО ПРЕДСЕДАТЕЛЯ В. БАГАЗИЯ ВО ВРЕМЕНА НАЦИСТСКОГО РЕЖИМА

Исследуется политическая и научная деятельность Владимира Пантелеймоновича Багазия в Киеве в период нацистской оккупации, в частности как председателя Киевской городской управы. На основании воспоминаний, часть которых хранится в фондовой коллекции Национального музея истории Украины во Второй мировой войне, освещается деятельность В.П. Багазия как городского председателя. Акцентируется внимание на малоисследованных страницах биографии, таких как место работы до начала войны, дата избрания заместителем председателя Киевской городской управы, чьей протекцией выступал В.П. Багазий, арест и расстрел в Бабьем Яру.

Ключевые слова: Киевская городская управа, воспоминания, Национальный музей истории Украины во Второй мировой войне, протекция, арест, Бабий Яр.

© **Vitalii HEDZ**

POLITICAL AND SCIENTIFIC ACTIVITIES OF THE MAYOR OF THE KYIV CITY COUNCIL V. BAHAZII AT THE TIME OF THE NAZI REGIME

Served brief biography of the scientist Volodymyr Panteleimonovych Bahazii. Studied his political and scientific activity in Kyiv during the Nazi occupation, highlights the short tenure of the Kyiv city council. In his memoirs, some of which is stored in the collections of the National Museum of the History of Ukraine in the Second World War, shows the relationship of witnesses to V. Bahazii as mayor. An attempt to clarify under whose patronage was V. Bahazii in occupied Kiev and reasons for dismissal of the mayor of the city council. The attention to unexplored pages of biographies such as job before the war, creation date of the Kyiv city council and the appointment of V. Bahazii as mayor, the arrest and shot at Babyn Yar. Regarding the protection of uniqueness and has memories of that time. So memoirs of interpreter in the German army M. Andrusiak (published under the pseudonym Nykon Nemyron) states: "learned from V. Bahazii that he was sent not only banderivtsi, also Kyiv citizens were standing aside ... He himself influenced of Supporters of Melnyk, said to reporters of the Union Germany states that the eyes of all Ukrainian referring to Melnyk".

In his memoirs D. Kyslytsia says that September 28, 1941 in Kyiv from Lviv came representatives of the Ukrainian Central Committee (UCC), headed by V. Kubiiovych. The

purpose of their visit was to get acquainted with the situation in Kyiv and networking with public and private figures. The delegation visited the city council meet with O. Ohloblyn and a representative of the Ministry of the occupied eastern territories.

When the delegation returned to the Lviv, there was a gathering, which was given a good description of V. Bahazii supposedly the best candidate for mayor in Kiev there. Soon there was another meeting of leading figures of Lviv with the Ministry of Occupied Eastern Territories, where the main topic was the figure V. Bahazii. He acknowledged the "possible or at best candidate and the head of the Ukrainian government before the election, if such be possible". The representative of the German side said that "so far this Ukrainian as V. Bahazii he met anywhere throughout the former Soviet Ukraine".

So, as we see from the memories, figure V. Bahazii as mayor of Kyiv city council in September - October 1941 suit almost all from the Nazis to the ordinary people of Kiev, in addition to members of OUN (m). And it is not surprising that when the end of October 1941 was dismissed mayor A. Ohloblyn, his place was taken by myself V. Bahazii.

Keywords: *Kyiv city council, memories, National Museum of the Ukraine during World War II, protection, arrest Babyn Yar.*